כא א מיי' פט הל' י"ח:
כב ב ג שם הלכה י:
כג ד ה שם הלכה טו:

מוסף תוספות

א. כשהם גדלים. תוס' כל"ש. ב. דליכא אוירא שלש טפחים. תוס' כל"ש. ג. אלא לשמואל לקרנות ולדב כלל וכלל לא דגבול לא הוי הפסק. תוס' כל"ש. ד. דיכול לסבבה בערוגות. תוס' כל"ש. ה. כי האי גונא. תוס' כל"ש. ו. ומבקש לזרוע לתוכה שורה שם ירק אחר. תוס' כל"ש. ז. מראש השדה ועד סופו, ר' עקיבא אומר אורך ששה טפחים ברוחב מילואו ור' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה. תוס' כל"ש. ח. ומיבעיא ליה אי בערוגה סגי בהיכירא כי האי, דמילי טובא הוו היכירא בשדה שהוא גדול ולא הוו היכירא בערוגה דזוטרא כמו ראש חור לרב. תוס' כל"ש. ט. שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו. תוס' כל"ש. י. זה בזה דתנן במס' כלאים בפ"ב וכו' ר' מאיר אומר אף הקישות ופול המצרי, ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא בנוטה אבל בזורעים ביחד לא פליגי עליה. תוס' כל"ש. יא. ושורה אחת של דלועים ושורה אחת של פול המצרי. יב. והשתא פריך ליה רבינא לרב אשי דחזינא דערבוב של קישואין ופול המצרי מבטל שורת הדלועים באמצע והוי כלאים. תוס' כל"ש. יג. עיגול של. תוס' כל"ש. יד. העיגול שהם קרנות. תוס' כל"ש. טו. כיון שהם אינם זרועים על דרך אחד. תוס' כל"ש. טז. ערוגה. תוס' כל"ש. יז. על ארבע. תוס' כל"ש. יח. מה שיש בין עגול לעגול, דהוה. תוס' כל"ש. יט. מדאמר הרוצה למלאות גינתו ירק אלמא שממלא כל הערוגה הילכך פריך. תוס' כל"ש. כ. לאו דוקא כל גינתו אלא. תוס' כל"ש. כא. וקרי ליה כל גינתו לפי שכל ריבוע של חמשה טפחים זרוע. תוס' כל"ש. כב. והא איכא בביני ביני שהוא חרב. תוס' כל"ש. כג. בין הביניים. תוס' כל"ש. כד. חצי טפח של בין. תוס' כל"ש. כה. עבודת ירק בירק כלומר. תוס' כל"ש. כו. כלומר. תוס' כל"ש. כז. משום ערבוב. תוס' כל"ש. כח. קולא אחרת מלבד קולא של ערבוב. תוס' כל"ש. כט. [ד]כיון שכל הערוגות זרועות בשוה לא מחזי כראש תור. תוס' כל"ש.

רבינו חננאל

ופרקינן האי דגזרו בחרבה שיהו קרנות של ערוגה פנויות, שמא ימלא כנגדן ערוגות. ומקשינן ואי הוי בקרנות זרע נמי איפשר דזרע ערוגה בסמוך לה, והויא קרן בראש תור, דשרי להכניסו לשדה אחרת. מי לא הנן הרא ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחרת, מותר מפני שנראה כסוף שדה. ופרקינן אין ראש תור בחרבה. כי שרי ראש תור מן שדה גדולה שהוא מוכח דסוף שדה הוא, אבל ערוגה בחורבה לית לה ראש תור מותר כי האי משום דלא מוכח. ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינן. פירוש בין בחורבה ובין בשדה. ואקשינן ליה כי מכדי היא בין הערוגות הא קא מיערבו זרעים בהדדי. ומפרקינן בנוטע שורה לכן ושורה לכן. ואפרש תרין פירושי, חד מנהון שמעינה משום רבינו סעדיה גאון, דסמיך בערוגה אחרת לכל מין, מן [אותן] מינין, דהויין שורה לכאן [ושורה לכאן] ממין אחר, ולא דמי. ופירוש דהוה אמרין ליה דראבתא דילנא לעניין (ב)נוטע שורה לכאן ושורה לכאן, אע"פ שהן מינין [אחרים], דקאמר שמואל כיון שהוא עושה בערוגה זו שורה ואינו ערבוביא וכנגדו בערוגה אחרת שורה ואינה עירבוב, הוו נוטה לכאן, היכרא רבה הוא שהן בני שורות. ורובה דמילי כלאים תלין במראית העין, דהא מחינה אפילו למחיצת שבת, כגון קנים וחבלים, אף על גב דליכא בנייהיה הרחקה, משום דאיכא היכרא במחיצה. והכין קאמר שמואל איכא היכרא בב' שורות, אחת נוטה לכאן ואחת נוטה לכאן ונודע שב' שדות הן. ותנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שלא תהא [זה] נוטה אצל זה. ובריית'א בתוספתא מותר אדם לעשות בתוך שדהו תלמיית קטנות של שפח טפח וליתן לתוכן שלשה מינין, אחד מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע. מותר אדם לעשות בתוך שדהו ערוגות קטנות של ששה ששה טפחים, וליתן לתוכו חמשה חמשה מינין, ארבעה על ארבע רוחות ערוגה

גזירה שמא ימלא כו'. ולא יהא אלא ראש תור. ולפליו ימלא את הקרנות אין כאן עירבוב דהא קרנות אמצעות הולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה והוי כעין לחם תור דשרי מע"ג דאין הרחקה ג' טפחים ביון שיש בהן היכר. אין לחם תור בערוגה לפי שקטנה היא וליכא היכירא:

ושמואל (ג) **אמר ערוגה בין ערוגות שנינו. וכלל הקרנות דאפי' מלא הקרנות אין בכך כלום דסבר דיש לחם תור בערוגה: והא קא מיערבבו אהדדי.** שעליהן שלמעלה מעורבבים יחד[א] ואע"ג דליכא לחם תור מלמטה אסור כיון דמעבדי למעלה עליו[ב] דאורייתא מבלבל דאפי' לא יבקי מהדלי אסור כדאמרינן (בגמרא פ"ז משנה ד) המסכך בפנו ע"ג תבואתו קידש משום דאורייתא מבלבל אבל בערוגה אחת ידיעה וליכא עירבוב וכולי האי אין סברא להתיר משום לחם תור: (ד) בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס' (כלאים פ"ב מ"ט) ומייתי לה בב"ב (פב:) מעשה בגלמון ובו' והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ"ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן **אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו.** פי' העמיק תלם ז' על פני סביבותיה לד' רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה[ג] אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו עומק בעי לי הוי היכירא[ד] כמו בשדה דהוי היכירא[ה] כדתנן בכלאים (פ"ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק[ו] כו' (ח) כש"ל על שיהיה התלם מפולש[ז] ולעיל הבאתיה[ח] ל"ל שאם בא לעירבו ובטל את השורה ובני אדם מבטל הפסק התלם ולא הוי היכירא ותלם היינו שורה ובני אדם ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה: **איתיביה הנוטע שתי שורות בו' מותר. דשתי שורות אבל דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בפיפא דהך ודלעיל הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד[ט] כו' וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים[י] אבל שורה של קישואין[יא] כו' אסור דשורה אחת של מפסקה בין קישואין לפול המצרי[יב] וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שאמצעית ה"ג עירבוב ל' מד שדה לנפשה. אלמא מה אחד הוי עירבוב[יג]: דאיכא שרבוכא.** זמורותיהן ארוכות ומתערבות הרבה מלמעלה וגרמא עירבוב במקומות הרבה: **כל גינתו ירק.** של הרבה מיינן: **עושה.** כל ערוגותיה מרובעות ו': **ועוגל.** כל ערוגה ה' וחוזר בעוגל מין אחד ויש היכר הרבה לדבר ואין צריך להרחיק (ט) בין ערוגה לחברתה וחוזרע תלי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר מיינן לפי שכל אחד ואחד גרמא מקומו אחוז לעצמו: **והאיכא דיניו וניני.** הן גבולי הערוגה שאמרנו למעלה[יג] ערוגה ו' חוץ מגבולין וחוזן גבולין כשיזרעה מחברים את היקף ריבוע הערוגות והוי עירבוב שהרי הם של שני מיינן: **במחריב בין הביניים.** ואינו זורען. ומלאות דקאמר ר' יוחנן לאו דוקא למלאות של הגמה קאמר אלא שיהיו כל ערוגותיה מליאות ונעשה חוץ מגבוליהן: **אם היו.** ריבוע הערוגות זרועין שתי זורע בין הביניים ערב: **עבודת ירק בירק אחר.** כמה שיעור עבודתו להרחיק תכילו ממנו כדי עבודתו: **ו' טפחים.** לה' זרועין כמו ששנינו:

כמבלא

גזירה שמא ימלא. ואחר כך יזרע בחברתה אבל הגבול המחוכה כאשר זרע באמצעיתו ולא ישים לבו עירבוב של שתי הערוגות: **ולא יהא אלא ראש תור.** כלומר אפילו מילא אותו ואחר כך זרע בגדען אחד בחברתה ואין הפרש כשיעור בינו לבין זרע שבזו מה בכך לא יהא נדון אלא כראש תור ירק הממשך ובא משדה זו לשדה זו שנראה יפה שאינו מזו שנכנס לה אלא מזו שיוצא הממנה ואיכא היכירא ולייקה לא חיישינן. ראש תור קרי ליה לפי שכן דרך לסוף השדה להיות ממתקלת המחיישה ולימשך באלכסון כראש תור (מזה) : **אין ראש תור בערוגה.** אין תורת היתר ראש תור מערוגה לערוגה אלא משדה גדולה לתוך ערוגה או מערוגה לתוך שדה גדולה או משדה גדולה לתוך שדה גדולה אבל שתי ערוגות לא הוי היכר אלא דומה כאילו הן אחת דלא חשיבא כל חדא בפיפא נפשה: **והא קא מערבי בהדדי.** העלין של ערוגה זו בעלין של חברתה מלמעלה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולין: **נטוע שורה לכאן ושורה לכאן.** ממשך של רוח זו בצד קרן מזרחית לפומית ושל רוח זו לצד מערבית דרומית וכן כולן להרחיקן אלא יהיו זה כנגד זה כמו שפי' גבי אתקפתא דלעיל דמקום קרנות ולא גזר שמואל שמא ימלא את הקרנות כך נראית שיטה זו בעיני. ולא פירשו רבותי כן שהם פירשו קרנות אלו גבולין ויש לי גמגומים בה הרבה גם בכל הש"ס לא שמעתי קרנות אלא זויות ומצאתי לי סמך ביסודו של רבי שמעון הזקן אחי אמי מפי רביני גרשום אבי הגולה. ותשובת רביני יצחק בן יהודה שהשיבה בג' פיסים לא ישרו בעיני: **הפקיע.** לשון קריעה שקורע הקרקע כמו מבלאי מכנסי הכהנים היו מפקיעין (סוכה דף נא.): **תלם.** מערגה שורה: **על פני כולה.** שהעביר מזרע שבצפון לזרע שבדרום דרך שאמצעי וחרשו מאחד המיינין לו ממין שני מהו מי מבטל תוכת שורה הילכות ערוגה בשביל תלם אחד לו לא: **בא עירבוב וניטל אם השורה.** ומסור: **שפי שורות של קישואים.** ואלמלא שתי שורות של דלועין ואלמלא ג' שורות של פול המצרי ולא בערוגה אלא בשדה גדולה: **מוסר.** דשתי שורות חשיבי למיהוי שדה לנפשייהו והוי היכירא דכל מין ומין מילתא בפני נפשיה: **שורה אחת.** מכל אחד הוי עירבוב[ט] [דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה. אלמא תלם אחד הוי עירבוב]: **דאיכא שרבוכא.** זמורותיהן ארוכות ומתערבות הרבה מלמעלה וגרמא עירבוב במקומות הרבה: **כל גינתו ירק.** של הרבה מיינן: **עושה.** כל ערוגותיה מרובעות ו': **ועוגל.** כל ערוגה ה' וחוזר בעוגל מין אחד ויש היכר הרבה לדבר ואין צריך להרחיק (י) בין ערוגה לחברתה וחוזרע תלי טפח הסובב את כל ערוגה וערוגה משאר מיינן לפי שכל אחד ואחד גרמא מקומו אחוז לעצמו: **והאיכא דיניו וניני.** הן גבולי הערוגה שאמרנו למעלה[יא] ערוגה ו' חוץ מגבולין וחוזן גבולין כשיזרעה מחברים את היקף ריבוע הערוגות והוי עירבוב שהרי הם של שני מיינן: **במחריב בין הביניים.** ואינו זורען. ומלאות דקאמר ר' יוחנן לאו דוקא למלאות של הגמה קאמר אלא שיהיו כל ערוגותיה מליאות ונעשה חוץ מגבוליהן: **אם היו.** ריבוע הערוגות זרועין שתי זורע בין הביניים ערב: **עבודת ירק בירק אחר.** כמה שיעור עבודתו להרחיק תכילו ממנו כדי עבודתו: **ו' טפחים.** לה' זרועין כמו ששנינו:

כמבלא

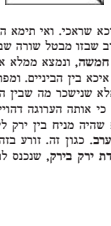

(א) ד"ה ראש תור ד"ה והא קא מיתערבי בהדדי: (ב) ד"ה ושורה לכאן אמר עולא בעו במערבא הפקיע בין הביניים: (ג) תוס' ד"ה ולחיבו מאלכלא ול"ה נוזיה וד"ה ושמואל הכל דבור א': (ד) ד"ה בנטוע שורה וד"ה אמר עולא וד"ה פיתויבה וד"ה א"ר יוחנן וד"ה הא פיכא הכל דיבור אחד:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא קא מיתערבי בהדדי: (ב) ד"ה ושורה: (ג) תוס' ד"ה ולחיבו מאלכלא ול"ה נוזיה וד"ה ושמואל הכל דבור א': (ד) ד"ה בנטוע שורה וד"ה אמר עולא וד"ה פיתויבה וד"ה א"ר יוחנן וד"ה הא פיכא הכל דיבור אחד:

רבינו חננאל (המשך)

ואחת באמצע. ומותר אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה שהיא עמוקה טפח וליתן לתוכה ארבעה מינין והופכן לארבע רוחותיה. ומותר אדם לעשות בתוך שדהו תלם להיות נוטע קישואין ודילועין אבטיחים ומלפ[פונות, והופכן אלו לצד זה ואלו לצד זה. לפום כן קאמר שמואל נוטע שורה לכאן ושורה לכאן. **אמר עולא בעון במערבא הפקיע תלם אחד** על **פני כולה מהו.** איפרש בה כמה פירושי ולא קא מיסתברין. והכין קא חזיינא דעל מימרא דשמואל קאי, דקאמר בערוגה בין הערוגות שנינן, שנוטע שורה לכאן ושורה לכאן כדפרישנא לעילא, ועלה בעון במערבא ואם הפקיע מצד הערוגה תלם אחד על פני כולה ושבקיה ולא זרעיה, ומהנותרין זרע בערוגה אחרת ערבוב, ולא זרע שורה כדאמר שמואל ב' שורות שורה אחת שנוטע(ג)ה לכאן ושורה שנוטע(ג)ה לכאן מהנותרות בשורה שבזו והפקיעת תלם אחד מצדה. ופשטה רב ששת לאיסורא ואמר בא עירבוב ובטל את השורה, אע"פ שהפסיק תלם אחד, כיון שזרע עירבוב הרי זו שהיא נטועה שורה, כאילו אף היא נטועה עירבוב, ולא מהניא שורה אלא כנגד שורה שזו נוטה לכאן, דהוי היכרא. אבל הכא כיון דחדא עירבוב, בטילה לה שורה דאידך, וכעירבוב דמיא. וההוא תלם שהפקיעו אם אין בו כדי עבודה, לא מהני דאסור. ואתא רב אשי ושריא. ואעפ"כ אין עירבוב מבטל את השורה אלא שורה של זו והפקעת תלם בזו מתירין אותה. **איתיביה רבינא לרב אשי הנוטע שתי שורות של דילועין שתי שורות של קישואין שתי שורות של פול המצרי מותר. שורה אחת של קישואין, שורה אחת של דלועין, שורה אחת של פול המצרי אסור.** דאלמא אם שתי שורות הן, שהיא נוטה אחת לכאן ואחת לכאן, מוכחא מילתא שהן מובדלות זו מזו ומותר. אבל אם יש שורה בשדה זו, ואין בשדה זו שורה שכנגדה אלא עירבוביא היא ואסור, וצריך להרחיק כדי עבודה. **ופריק רב אשי שאני קישואין ודלועין ופול המצרי דאית להו שראבי.** אבל (דאד מיניייהו) [שאר המינים] אע"פ שזה נוטע שורה ולא הפקיע תלם אחד מותר. ופי' שראבי עלין רחבין שאוחזין בארץ ורווחין, [ונכנסין אלו באלו] כדאמרינן לענין תני חדא אסור להלך ע"ג עשבים בשבת וחניא אידך מותר, אי

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

כטבלא מרובעת. אלמא עגולה לאו עדיפא היא: **תסס.** דבעי מרובעת לאתחשבוי שדה קאמר לתתיר לאם תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין לאם תור בעגולה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל מדה לערוגה יש לאם תור: **מתני' פפיח טמאה.**

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שנאותה שעה עדיין לא נתמה טורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה מתר מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זכין ומלוערין וגזעלי נדות היינו משום טעמא דמנין בפרק מי שמתו (ברכות כב.). כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן בחיים ובילדה ובכתם ובזיע כו' מכלן אמרו זכין ומלוערים וגזעלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ובמשנה ובגמ"ר בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש[8] דבעל קרי אינו בחיים ובילדה דממתם קלות ראש הוא בא[2]:

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא משמעי בשתים אלא בחיים משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאבארי אף מים מאבארי וקשה לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר דרחיצה איקרי עינוי מגלן ל"ל זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאבארי כו' ופריך והא הלי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך הכי דלי תשיבא ראיה גמורה דרחיצה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"ל דלמאי מייתי הלי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאתויי קרא דלחם ממודות לא אלבאי ובשר ויין לא נא אל פי יסוף לא סכמי (דיעל י) דהוי דרשה גמורה ומיניה נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי[9]:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למיתני טהורה[3] כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר[4] אלא בגלא הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה אלבך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות כאותן שטוען טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה ול"ל אכתי הוא מתני' כתנאי דרישא מ) דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו[7] אבל אהכיא דרים פירקין המרוחקות מהכיא דפולטת לא קפיד ול"ת לאוקמי דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט בתמני' קרא דוקדקתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע[8] כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דגיאה ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה: **פעמים** שהן ד' כו'. דמלתא דרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום[1] דסבר כרביעי עבוד פריסה כרבי עקיבא[7] ובעונות לא בעי לאתויי כמו שתולה רבי עקיבא: **בהשכמה** עלה. אלבא דרבי עקיבא אייבי[8]: **ישראל** קדושים הן כו'. ובגלא הכי היו פורשין דאמר[9] בזוה דרביו יומת זה המשמש מטתו ביום ועוד דקרמן קדושים[10] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש: וליטבלו

כטבלא מרובעת אלמא עגולה לאו עדיפא היא. דבעי מרובעת לאתחשבוי שדה קאמר לתתיר לאם תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין לאם תור בעגולה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל מדה לערוגה יש לאם תור: **מתני' פפיח טמאה.** דיוס השלישי אכתי לא מסתברא שבבת זרע ולאויה לקלוט ולהיות ולד ונולד הימנה וקרינן שבבת זרע הראוי להזריע: **גג' ימים.** דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה [1] וקס"ל עם יום הפריסה קאמר דבד' בשבת פירשו מנשתיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותם שעשמשו מטותיהן ברביעי לפני הפריסה ובגלו לילי שבת ולא אם הכתוב אם יפלוטו בשבת דמסתבא ואינו שבבת זרע הראוי להזריע אבל אם פלטו ע"ש בשליש טומאות לכך הפריסן שלשה ימים: **מנין שמרחיצין.** דלקי ביום ג' מסוקן הוא: **כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.** מקיש סיכה לשתיה: **גמ' רישא.** דמתני': **דלא כר' אלעזר בן עזריה.** דאילו לדידיה שמעינן ליה פולטת ביום השלישי טהורה לקמן בגברייתא: **ומיפא.** דקתני מרחיצין את המילה כו' ר' אלעזר בן עזריה הוא אמר לה לקמן בפרק ר' אליעזר[2] **מאן דלא מוקי כתנאי.** דלחיק ומוקי מתניתין בתרי טעמי או משבח לה ומפרש לה דלא לאוקמי כתנאי משבח לה ואמר משבחתא היא ותני בה טהורה: **ומאן דמוקי לה כתנאי.** דניחא ליה לאוקומי כתנאי מלמימר משבחתא היא ומלאוקמי בתרי טעמי מוקי נמי לתאי כתנאי. ופלוגתא היא בהמפקיד (ב"מ מא.). גבי חבית דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דהך תנא מודינא ליה מתני לבי מסותא ומוקי ריש"ל ר' שמעאל וסיפא רבי עקיבא ולא הוה בעי הוה מצי לאוקומי בתרי טעמי ובחד תנא ואיכא דמוקי לה בחד תנא ומוקי סיפא בשהגיהה במקום שהיו מקומה: **ביום השלישי.** כגון שבבת בה' ופלטה שבבת זרע בשבת ל"ש שבבת תחילת ליל חמישי דלשיטתי' ד' עונות שלמות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ל"ש שבבת יום ה' עם תשיבה דלא אשבתי אלא מקצת ה' וליל ו' וו' דליכא אלא ג' עונות שלמות. העונה או יום או לילה: **ר' ישמעאל אומר פעמים שהן כו'.** בא לאוקוי ולומר דפולטת בג' לשמושה טמאה אבל פולטת בד' טהורה ומודינא לך דמקצת היום כגולו דלא הקפידה תורה אלא בתמיד של חמישי ולא בתמיד העונות: **ופעמים שבבת ד' עונות.** שלשה שבבת ד' בשבת עם תשיבה פליטתה טמאה עד תחילת שבת: **פעמים שבבת ה' עונות.** כגון שבבת בתחילת היום של ד': **פעמים שבבת ו' עונות.** כגון שבבת בתחילת ליל ד' בין השמשות: **נוהגין לה מקלת עונה ו'.** להשלים ה' ולכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות טמאה: **אמרוה.** לה אתקפת דלקמיה: **בשלמא כו'.** פלוגתא דרבנן ור' יוסי בברייתא ומייתי לה בהאי פירקא לקמן[3] דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת ניתנו ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית כדתתרן לקמן[4] אלא יהו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה אלבך בשלמא ר' אלעזר ברבנן דאמרי בחמשה בשבת עבוד פריסה ויש שלא פרשו אלא עם תשיבה ומדטבלו ליל שבת ולא חשו שמא תפלוגנה עוד ש"מ דפולטת בג' טהורה ומקלת היום של תשמיש בכולו: **ור' ישמעאל.** דלאומר בג' טמאה בד' טהורה קסבר בד' עבוד פריסה כר' יוסי דהוה ליל שבת פרישו עד סמוך לתשיבה ולכא אלא אחד והרי (בן) [הן] שש, יום אחד ויום שני ויום שלישי. ר' עקיבא אומר לעולם חמש. דעמיה דר' עקיבא דשקיל הן הכא לתכא, וסבר שאם יצאת מקצת עונה ראשונה, משלימין לה מקצת עונה שישית, ומצרף שפלטה אחר ששים עונות מן התשמיש שהן שיעור שני ימים ומחצה. אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא (קמיה דרבא) בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כדרבנן דאמרי בחמשה עבד להו משה לישראל פרישה. נמצא לישראל פרישה לילי שישי ושבת ומחמישי (דמלילי שבת), לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה, שהורה. ר' עקיבא כר' יוסי דאמר בארבעה עבד להו משה פרישה. כגון דאפרשינהו בתר חדא שעתא מיום רביעי, משכחת חמש עונות בתר חדא שעתא פעמים שהן חמש פעמים שהן שש. דעמיה דר' שמעאל שהוא עושה מקצת עונה ככולה, וקסבר אין יום שלישי (אחד) עזריה. דעמיה דר' אליעזר בן עזריה אפילו אחר שיעור שלימות ומשהו, והעונה יום או לילה. וקא מיתני בפירוש דברי ר' אליעזר בן עזריה, פעמים יש שם יום וכל שהוא והיא שהורה, כיצד, שמשה את ביתה ערב שבת קודם לשקיעת החמה, ועברו שתי עונות לילי שבת ויום שבת, ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה, והרי הוא יום השלישי, נמצא יום וכל שהוא והיא שהורה. ויש שני ימים חסר משהו והיא טמאה, כיצד, שימשה את ביתה ערב שבת לאחר שקיעת החמה, ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה, הרי יש כאן שני ימים חסר משהו והיא טמאה, לפי שאינו יום שלישי עד שתשקע החמה רכנס יום שני בשבת. ר' ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע עונות פעמים שהן חמש פעמים שהן שש. דעמיה דר' שמעאל שהוא עושה מקצת עונה ככולה, וקסבר אין יום שלישי (אחד)

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שנאותה שעה עדיין לא נתמה טורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זכין ומלוערין וגזעלי נדות היינו משום טעמא דמנין בפרק מי שמתו (ברכות כב.). כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן בחיים ובילדה ובכתם ובזיע כו' מכלן אמרו זכין ומלוערים וגזעלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ובמשנה ובגמ"ר בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש[8] דבעל קרי אינו בחיים ובילדה דממתם קלות ראש הוא בא[2]:

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר ותבא כמים וגו'. ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא משמעי בשתים אלא בחיים משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאבארי אף מים מאבארי וקשה לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר דרחיצה איקרי עינוי מגלן ל"ל זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאבארי כו' ופריך והא הלי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך הכי דלי תשיבא ראיה גמורה דרחיצה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"ל דלמאי מייתי הלי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאתויי קרא דלחם ממודות לא אלבאי ובשר ויין לא נא אל פי יסוף לא סכמי (דיעל י) דהוי דרשה גמורה ומיניה נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי[9]:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למיתני טהורה[3] כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר[4] אלא בגלא הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה אלבך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות כאותן שטוען טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה ול"ל אכתי הוא מתני' כתנאי דרישא מ) דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו[7] אבל אהכיא דרים פירקין המרוחקות מהכיא דפולטת לא קפיד ול"ת לאוקמי דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט בתמני' קרא דוקדקתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע[8] כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דגיאה ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה: **פעמים** שהן ד' כו'. דמלתא דרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן שתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום[1] דסבר כרביעי עבוד פריסה כרבי עקיבא[7] ובעונות לא בעי לאתויי כמו שתולה רבי עקיבא: **בהשכמה** עלה. אלבא דרבי עקיבא אייבי[8]: **ישראל** קדושים הן כו'. ובגלא הכי היו פורשין דאמר[9] בזוה דרביו יומת זה המשמש מטתו ביום ועוד דקרמן קדושים[10] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש: וליטבלו

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לְשִׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: שמות יט טו

2 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחִי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר: בראשית לד כה

3 לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יאמר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כְּתוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: ישעיהו א יח

4 וַיִּלְבַּשׁ קַלְקֹלֶת בְּמִדְּוֹ וַתֹּבֶא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: תהלים קט יח

5 וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: שמות לד ד

6 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְיָ פֶּן יִפְרֹץ בָּהֶם: שמות יט כד

גליון הש"ם

תוס' ד"ה **תני רישא** וכו' **אלא בלא"ה אביא.** וכמין זה איתא בתענית דף ג ע"ב:

מוסף רש"י

משה בהשכמה עלה. לסר מימי מתן תורה, כשהיה עולה ויורד נקדם את הטם ולהסיר את דברי הטם שלו ה' (דברים קא).

רבינו חננאל

כטבלא מרובעת. והכי קא מקשי כטבלה מרובעת הוא דשרי, הא להמהה אחד שתי ואחד ערב לא. ופריך רב אשי האי דקאמר כטבלא מרובעת לאו לאחמרי אלא לאקולי בה קולא אחרינא, להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור הייצא ממנה.

מתני' מנין לפולטת שבבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה כו'. ותנן התם הפולטת שבבת זרע ביום שליש שהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה, הוייא מתניתין דהכא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואקשינן אימא סיפא מנין שמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת, ותנן לקמן בהא מסכתא רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת. **ופריקנן** לאמן דמוקים כתנאי, תני תנאי טמאה ורישא רבנן וסיפא ר' אלעזר בן עזריה. [מאן] דלא מוקים כתנאי, תני רישא שהורה וכולה ר' אלעזר בן עזריה היא. ועוד השתא איכא תנאי דתני טמאה ואיכא תנאי דתני שהורה. **ואיכא** רבנן דמפרשי בגירסא(ה) רב מוקים לה כתנאי ור' יוחנן לא מוקים לה כתנאי. ומאן דלא מוקים לה כתנאי, דטרח כמה דיכיל למהוה מתני' אליבא דחד תנא [דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא] מובילנא מאניה בחבריה לבי מסותא. ואמר רב (סיפא) [פפא] מוקמינן לה מתניתין בתרי תלתא טעמי, ולא מוקמינן בתרי תלתא תנאי, וכי דמפרשינן בפירקין קמאי. **תנן התם הפולטת שבבת זרע ביום השלישי שהורה דברי ר' אלעזר בן**

מוסף תוספות

א. שלא הקפידה על שאר טומאות כגון נדה וזב ומצורע מפני שכל אלו לבם דואג עליהם, אבל טומאה זו. מאיר. ב. הזהירם בכך כדי לקבל התורה באימה ברתת ובזיע. מאיר. ג. ולא הוה משבש מתניתין. תוס' הרא"ש. ד. כהך דפולטת וההיא דמרחיצין. תוס' הרא"ש. ה. טפי. תוס' הרא"ש. ו. דניחא ליה למתני דאע"ג. תוס' הרא"ש. ז. אפילו הכי. תוס' הרא"ש. ח. והא דקתני לקמן (פח.) בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד דאלמא לא היו ירדידותיו בהשכמה, י"ל דאתיא דלא כר' עקיבא. ריטב"א. ט. כדכתיב. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

סופה כר' אלעזר בן עזריה. הוא זה ששנינו מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי. ודבר זה אמר משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי.

רבינו חננאל (המשך)

[אחר ששימשה] פחות מד' עונות, שהן שני ימים שלימים. דקאמר ר' אלעזר בן עזריה שתי עונות שלימות ומשהו, קאמר ר' ישמעאל צריך עונה שלימה לפניהן ועונה שלימה לאחריהן, דקסבר יש פולטת ביום השלישי והיא טמאה, כי הא מתני' דאמרינן רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואילין ארבע עונות לר' ישמעאל בעי להו מכלל שלשה ימים, ולא סגי דהווין שני ימים, ובעי תחלתן וסופן הנץ החמה ושקיעה. ואי הוה תשמש מן קמי הנץ החמה או שקיעתה אפילו בי"א שעות ומחצה לא מיחשיב. והיכי דמי פעמים שהן ד', כגון ששמשה בסוף לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת, הרי כאן ארבע [עונות] שלימות, שמתחלתן וסופן הנץ ושקיע(ה)[ה] מכלל שלשה ימים. והיכי דמי פעמים שהן חמש, כגון ששמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף לילי [שלישי ב]שבת, אם אתה חושב ארבע של יום אחד ויום שני, הרי הן משני ימים בלבד, לפיכך לא מיחשיב ליה אלא אחד מן יום אחד בשבת, ושתים של שני, ואחת לילי שלישי. והיכי דמי פעמים שהן שש, כגון ששמשה במקצת יום שבת אחר הנץ החמה, ופלטה בסוף לילי שלישי, לא מיחשיב יום שבת כל (ה)עיקר, דלא הוה ליה הנץ החמה, ומן יום אחד ויום שני לא מיחשיב אלא שלשה ולילי שלישי הרי שש. והכין נמי אם שמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף יום (שלשה) [שלישי] קודם לשקיעת החמה (אין) [יש] כאן ארבע עונות שלימות מכלל שלשה ימים (כדיפשטנא) [כפרישנא] לעילא דלא מיחשיב (משלישי) [מראשון]

כד א מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה ח טור שו"ע יו"ד סימן שלא סעיף ט:

כה ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ד:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ט טוש"ע או"ח סימן תריד סעיף ב:

כז ד מיי' פ"ה מהלכות שלוח מנות הטומאות הלי יא יב ממג עשין רמז:

כח ה מיי' פכ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה יז"ל טוש"ע יו"ד סי' ר"מ סעיף יא וטור ושו"ע שם"ע סימן כה סעיף ה:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ה מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה יג:
ל ב ג מיי' שם הלט"ז:

תורה אור השלם

1 קִרְבוּ אֵלַי שִׁמְעוּ זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי מֵעֵת הֱיוֹתָהּ שָׁם אָנִי וְעַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים שְׁלָחַנִי וְרוּחוֹ: ישעיהו מח טז
2 וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יז
3 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי: שמות יט א
4 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב
5 זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז
6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ: שמות יג ג
7 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות יט ו

מוסף רש"י

ביני שימשי. ערב שבת, ונראה בעיני לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל והכל חרדים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך קרו לה בי שמשי (כתובות קג.). **דדאיגי במצות.** ירא‍ים וחרדים במצות, ומתוך דאגתן מתחממין (נדה לד:).

תוס' ישנים

א) נ"ל רק קודם טבילה ולא קודם טהרה:

מוסף תוספות

א. דלכולי עלמא פריך. תוס' הרא"ש. ב. דלא קפדי אעונות אלא אימים. תוס' הרא"ש. ג. דלא הוה לן לשהויי תורה כרגע. ריטב"א. ד. להוכיח מכאן. תוס' הרא"ש. ה. בצפרא דשבתא ומחצות היום ואילך יקבלו תורה. תוס' הרא"ש. ו. י"ל דאינו מקשה לאחר מתן תורה אלא להקדים. תוס' הרא"ש. ז. מאי קמ"ל רב חסדא. ריטב"א. ח. דאי מהתם הו"א דכי. ריטב"א. ט. דוקא. ריטב"א. י. כל זמן שאינו ראוי להסריח. ריטב"א, דעיקר חידושיה לומר שאין מטמאים יבשין אפילו תוך שלשה ימים. חי' הר"ן. קמ"ל רב חסדא כל זמן שהיא לחה ואפי' אחר זמנה אבל יבשין לכו"ע לא ואפי' יבשו לאלתר. שיטה להר"ן. יא. דהוה ס"ד שדין הנרבע שפולט כדין האשה שפולטת, קמ"ל. ריטב"א. יב. את החודש. תוס' הרא"ש. יג. ודרשינן נמי בשלהי פ"ק דר"ה החדש הזה לכם כזה ראה וקדש. תוס' הרא"ש. יד. אמאי. תוס' הרא"ש. טו. ופריך. תוס' הרא"ש. טז. הקב"ה למשה ואמירת. תוס' הרא"ש. יז. כדמוכחי קראי דבאותו היום עצמו מנאן. תוס' הרא"ש. יח. כמוס' בפסחים ו: ד"ה ואמאי: דמדבר מבמדבר לא ילפינן. [ועי' שבת של מין. יט. ושקבלוהו ישראל ממשה כדי שיהא צריך להשיב לפני הגבורה שקבלוהו ישראל וכדאמרינן בברייתא בסמוך, אלא על כרחין זו מצות הגבלה שהיא מאוחרת במקרא וראויה להיות מוקדמת. מוס' הר"ן. והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' [illegible] מצות הגבלה והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויגד משה את דברי העם אל ה'. שיטה להר"ן [ועי' מהרש"א].

והא טבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי אמר רבי יצחק [1] לא מראש בסתר דברתי (א) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים [א] שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת [2] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מן האשה בעי רב פפא (א) שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו במעי בהמה מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא [3] ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם [4] החדש הזה לכם ראש חדשים מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא [5] זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם [6] ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו [7] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים בתלתא

תוספות

וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר [א] דאדר' אלעזר בן עזריה ור' ישמעאל נמי [ב] פריך דנילף מהכא דאעונות קפיד קרא דאי אימים לקבלו תורה בי שימשי [ג]:

וליטבלו בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא דס"ל דאעונות קפיד קרא דנימא דילמא בעינן שש עונות וכי תימא אם היו פולטות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ליטבלו בצפרא דשבתא אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך [ד] דנימא דילמא קפיד רחמנא אעונות דפעמים היא קולא כגון אם שימשה בתחילת הלילה דאי קפדינן אעונות משעברו ה' עונות טהורה והשתא דקפיד אימים אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימים אתרווייהו לחומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות:

אמר ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה. וא"ת א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשה דלא מראש בסתר דברתי ויש לומר דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילת לילי השבת ומחצות לילה ואילך יקבלו תורה אבל ביום אם היו מאחרים עד שיטבלו כולם [ה] היו מתבטלין מת"ת [ו]:

אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. הקשה ר"ת [ז] דמתני' היא דתנן בפרק דם הנדה (נדה נד:) הזוב והניע והרוק ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבישין ומיהו לא קשה כולי האי דאיכא למימר [ח] מטמאין לחין [ט] תוך ג' [י] ור"ת מפרש דהכא בזכר שנרבע ופלט זרע דומיא דאשה והתם בראה קרי [יא] וכן פי' ר"ח:

וכתיב התם החדש הזה לכם. תימה דבפרק קמא דפסחים (דף ו:) פריך אהאי קרא גופיה ממאי דבריש ירחא קאי וי"ל דודאי בריש ירחא קאי דאמרי' במדרש (מכילתא) שהראהו הקב"ה [יב] למשה באצבע [יג] ובפסחים לא פריך אלא [יד] דבעי למילף מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות הפסח שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על הפסח [טו] וממאי דנביא בריש ירחא קאי ונהי דבראש חדש אמר ליה הקב"ה דילמא משה כשאמר לישראל בארבע' בירחא או בחמשא הוה קאי ומסיק דיליף מדבר ממדבר דההוא דבאחד לחדש השני אמירת [טז] משה לישראל היתה בו ביום [יז] כדכתיב באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וגו' וא"ת דאמאי לא יליף הכא מדבר ממדבר כדיליף התם דהכא נמי כתיב מדבר באו מדבר סיני ויש לומר דטפי ניחא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר ממדבר [יח]:

(ח) **בתלתא אמר להו מצות הגבלה.** לכ"ע הגבלה קדמה לפרישה דתלתא ויאמר כתיבי וסברא הוא דלכל אחד נאמר ביומו בקמא כתיב ואתם תהיו לי וגו' ובבתרא כתיב מצות פרישה ומצות הגבלה ובאמצעי לא כתב ביה מידי שיעשה משה שליחות לישראל [יט] ואית לן למישדי מצות הגבלה אההיא אמירה ולא אמצות פרישה שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

רש"י

והא טבולי יום נינהו. כיון דלכולהו שמעינן דבלילי שבת טבלו הוו להו טבולי יום כשקבלו תורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא איכא למימר דמבע"י טבלו שם ואפ"ה פליטתן טהורה וצריכי להו חדא עונה אליבא דכולהו: **ראויה קאמינא.** ראויה ליתנן לטבולי יום וקסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים הלכך (ו) כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות (א) קודם טבילה ומיהו לא ניתנה לטבולי יום לפי שטבלו מבעו"י ולא פלטו ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך: **וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי.** לילי שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והוצרך להזכירו בכמה מקומות. והכי פריך לר' עקיבא דאמר הקפידה תורה על מנין העונות ולא הקפידה אלא על חמש למה לא קבלוה בלילה מדהמתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה על פליטת הלילה ואיכא ו' עונות: (ז) **לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך.** ולילה חשך הוא: **ליטבלו בשבתא בצפרא.** ולמה הוצרך (ב) לירד בהשכמה דיום א' פרשו עם חשכה בד' ויטבלו בשבת שחרית ואם פלטו לאחר טבילה טהורין דהא עברו ה' עונות שלמות ואם פלטו לילי שבת ונטמאו לא איכפת לן וטובלין שחרית דהא בעל קרי טובל ביומו ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום. ויש ספרים דגרסינן ביה תרי לישני וגרסינן הכי לרבי אלעזר לישמשו ביממא דחמשא לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשא לרבי עקיבא לישמשו ביממא דארבעה ואומר אני שהוא שיבוש והגורסו טעה ולא ידע לפרש מהו שאמר ר' ישמעאל פעמים שהן ה' עונות כו': **אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות.** סברי להו כר' יוסי דאמר בארבעה עביד פרישה ובהשכמה כר' עקיבא ולית להו שטבלו בלילי שבת אלא סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו לאחר טבילה הוצרכו לטבול בשבת שחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מליתן עד הבקר ולא משום לא בסתר דברתי לחודיה: **שפירשה מן האשה.** כגון פולטת שכבת זרע שקבלה מזכר הוא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דבתרי יומי מסרחת מפני שמתחממת בגופה: **אבל פירשה מן האיש.** על הבגד מטמאה לעולם: **כל זמן שהיא לחה.** ומיהו משיבשה לא מטמיא דתו לא חזיא להזריע: **מאי לאו שפירשה מן האיש.** על הבגד ומטהר לה לחה מסרחת דלא קתני פרט לכשיבשה: **של ישראל במעי כותית מהו.** מי מסרחת בג' ימים כישראלית ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה או לא. ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל דאילו דכותי אמרינן במסכת נדה קריו טהור בפ' בנות כותים (נדה דף לד.): **דדייגי במצות.** לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך דאגה מתחממין כדכתיב (תהלים לט) חם לבי בקרבי: **חביל.** חם: **דאית לה פרוזדור.** בשר כותלי בית הרחם בולט מן השינים ולחוץ ובית הרחם הוי מן השינים ולפנים: **אשה אית לה פרוזדור.** לפיכך לא שליט בה אויר בגופה ומתחממת: **בו' בחדש כו'.** דהא דכתיב [שמות כד] ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: **כתיב הכא.** היום הזה לגזירה שוה: **מה להלן.** זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיציאת מצרים נאמר להו כדכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': **בקביעא דירחא.** באיזה יום הוקבע החדש: **משום חולשא דאורחא** גרסינן: **בתרי בשבא אמר להו ואתם תהיו לי.** ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן [ע"א] כל עליותיו בהשכמה היו ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה ירד דלא אקיש אית ליה בהשכמה עלה דהא בהדיא כתיב קרא:

מסורת הש"ס

א) נדה לד:, ב) [שם וע"ז לא:], ג) [ע"ש], ד) תענית כח: יומא ד:, ה) פסחים ו:, ו) כ"ה גי' רש"ל ויש גורסים כל ג' האמורים ר"ל דעת ראב"ע או ר"ע או ר"י, ז) [ישעיה מ"ה פי"ט לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך והך קרא מוקדם לקרא דמייתי בסוגיין לא מראש בסתר דברתי [ע"ש] ומלוה ליתן טעם], ח) שייך לקמן,

הגהות הב"ח

(א) גמ' בסתר דברתי וגו' וליטבלו: (ב) רש"י ד"ה ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הוצרך להפרישה בהשכמה דיום רביעי יפרשו עם חשכה וכו' לא איכפת לן דטובלות וכו' לר' ישמעאל לישמשו ביומא דארבעה לר"ע לישמשו בליליא דארבעה:

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"י לא מראש בסתר דברתי. זה פסוק בישעיה דף מח ע"א ורש"י ציין לא בסתר דברתי שזה פסוק ישעיה מ"ה: גמ' ר' יוסי אומר בשבעה בו. ע' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה יום הששי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שש עונות. נ"ב גירסת הגאונים ג' עונות:

רבינו חננאל

שבת, כדאמר ר' עקיבא אם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לו מקצת עונה שישית. **אלא ר' ישמעאל**, דקמצריך ארבע עונות שלימות שמתחילות מתחילת יום (או מתחילת לילה) מתוך ג' ימים כמאן, **לא כרבנן ולא כר' יוסי**, מדרבנן מרחק טובא, ומדר' יוסי נמי דהא יומא דארבעה שיצא מקצתו לא מהני למחשביה עונה כידחשיב ליה ר' עקיבא, וארבעי דבידיה חמישי ושישי אינון בלחוד ובעאי להו מכלל שלשה ימים, כמאן קאי. **ופרקינן לעולם כר' יוסי** קאי ר' ישמעאל, **ו[כד]אמר רב אדא בר אבא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד**, דאלמא סבר דעבד להו פרישה ביום רביעי בהשכמה קודם הנץ החמה, והוה להו חמש עונות מכלל שלשה ימים, כדפרשינן לר' ישמעאל בעניין פעמים ה'. **וסלקא שמעתא, ומקשינן** בין לר' ישמעאל ובין לר' עקיבא למה ליה למשה רבינו למעבד פרישה לישראל ביממא דארבעה, והאמר רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מיטותיהן ביום. ופריקנן איצטריך למשה לאפרושינן דהאמר רבא אם היה בית אפל מותר. ואמר (רבה) [רבא] ואיתימ[א] רב פפא תלמיד חכמים המאפיל בטליתו מותר. **ומקשינן** כי מכדי פרישה עבידא אליבא דר' יוסי ור' ישמעאל ור' עקיבא מארבעה, ואליבא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן מן חמשה, ולכולהו כל אשה ששמשה קודם הפרשה, אם פלטה שכבת זרע בלילי שבת טהורה היא, תישרי שכינה מליליא דשבתא אמאי איתאחרא עד לצפרא. **ופרקינן אמר ר' יצחק לא מראש בסתר דברתי**, כן עלתה במחשבה

למהוה בימנא. והדר אקשינן אם כן למה לי דעבד פרישה אליבא דר' ישמעאל ור' עקיבא מצפרא [illegible]

שהללו ילכו לקבל תורה והללו ילכו לבית הטבילה. [illegible]

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. שהדברים שנתמרו לו בשני ירד לערב ואמרן ליישראל כדכתיב ויצא משה ויקרא לזקני העם וגו'[ב] ומתמרת הסכים ועלה ויצב נתר את דברי העם אל יי' כלומר כל עליותיו בהסכמה היו וכו' ביום נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' ומצות הגבלתם דהשמרו לכם עלות בהר אע"פ שהיא כתובה אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה קודם לכן נאמרה לכתיב בהשיא עלייה עלייה בשליחי להשיב להקב"ה דברי העם דעשה (ונשמע) הנה אנכי בא אליך וסיפא דקרא ויגד משה את דברי העם וגו' וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום ולקמן תניא לה הכי ולערב אמרה ליישראל ומתמרת בד' הסכים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה ונאמרה לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת האמרינן לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: **היום ומחר.** משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' וו': **אמר לך ר' יוסי.** לעולם בריביעי נאמר לו לפרוש ד' וה' והוא הוסיף יום אחד והסכים הקב"ה לדעתו: **ופירש מן האשה.** לגמרי לאמר מתן תורה מיד משפירש עם חביביו שוב לא חזר לתשמיש: **אף היום.** צריך להיות לילו עמו והא לא אפשר: **וקבע להם זמן.** אימתי ידבר עמהם: **אמרה תורה והיו נכונים וגו'.** (ו) פירשו מנשותיכן: **ולא קבע לי זמן.** לדבורו שאוכל לפרוש קודם לכן: **לאהליכם.** להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם: **כן גלה.** מומרי[ו] שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים: **הסורה כולה.** תוריה בלוחות הללו וישראל מומרים[ז] על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: **אשר.** לישור שאישרו ושיבחו על שביקרן: ה"ג **והיו נכונים ליום השלישי.** וכ"ג והיו נכונים לשלשת ימים: **הא אמרן יום אחד הוסיף.** והאי קרא דהויו נכונים ליום השלישי קודשא בריך הוא אמר ליה (ח) ומשה אמר לכן היו נכונים לשלשת ימים ולא אמר ליום השלישי אלא פירשו ג' ימים וקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר[ט] שליש לימים שלמים שלילן עמה קאמר: **פ"ש.** דתניא בברייתא הכי שלישי שלישי בחדש היה שלישי בשבת היה ולקמן בעי שלישי קמא למאי ע"כ במילתא דשלישי קמיירי וקאמר עלה שלישי זה שלישי בחדש: **קשיא לרבנן.** דשמעינן בחד בשבת איקבע ירחא א"כ על כרחך בתרי בשבת אמר ואתם מהיו בתלתא הגבלה בארבעה פרישה ובשביעי ניתנה תורה דהא לכ"ע בשבת ניתנה תורה: **לדחניא דו'.** והכי קאמר יום שלישי לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל ולפרש עונשן עלמא בראש חדש סיון באו מדבר סיני וביום שבת נתנו עשר דברות, ובקביעא דסיון פליגי, רבנן סברי בתרין בשבא איקבע ביום ההדיא שתא, ושבת ששה בו. ור' יוסי סבר בחד בשבא איקבע, ושבת שבעה בו. **רבנן** דסברי בתרין בשבא הוה קבוציה, ומפורש בתורה דההוא יומא שחנו במדבר סיני ריחן שם שנראל נגד ההר ומשה עלה אל האלהים, ואמר ליה למימר לישראל אתם ראיתם וגו', וקאמרי רבנן דההוא יומא לא אמר להו משה לישראל מידי משום חולשא דאורחא וטירחתיה, בשלישי אמר להו האי מימרא ויבא משה וגו', ברביעי עבד להו הגבלה דקאמר והגבלת את העם וגו', ואע"ג דכתיבא בתר הפרשה, קבלה היא דהיא הות תחלה. בחמישי עבד להו פרישה שלא יגשו אל אשה, שלא תפלטו שכבת זרע בשעת מתן [תורה] וחישמא [מהן]. והא פרשיון דד' אלעזר בן עזריה הכין סבר. ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן שלש עונות שלימות מעת לעת, סלקא לפום הכין. ושמעו דברות בצפרא דשבתא, דהוא ו' בחודש. ר' יוסי דסבר בחד בשבא הוה קבוציה, אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי, משום חוליא דארעא, בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו', בתלתא הגבלה, בארבע פרישה. וסלקא לר' ישמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא. ומקשינן אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבוד פרישה קרא דכתיב לך אל העם וקדשתם היום ומחר, דאלמא היום חמשה דלמחר מעלי, ולשבת שמעו דברות. **ופריקנן** אמר לך ר' יוסי בארבעה הוא דאמר ליה רחמנא וקדשתם היום ומחר, ודרש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה, אלא הכי קאמר שני ימים דמיי להדדי, כי בין השלישי ירד ד' וצריך למהוי תרוייהו לילותיהם עמהם, והכי קאמר יום ומחר שלו ואיתנו מתחלת תמיהי ומנא לן דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה על ידו, דהא לא שראי שכינה עד שבתא. ולרבנן היום ומחר חמשה דמעלי, ולא צריכי לילו עמו. אבל קרא דאמר להו משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח, ולא קשי לא למר ולא למר. **ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת.** אלמא ריש ירחא בחד בשבא. ופרקי' הא מני ר' יוסי הוא. **ואיבעיא לן** האי שלישי דקאמר ר' יוסי הוא שלישי לשבת ולחודש, ולמאי אצטרך ליה דהי יומא ניהו. ופריש, כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי, בשלישי וגו' וישב ומשה, והוא יום הגבלה לר' יוסי בר' יהודה, ולרבי הוא יום שהודיען עונשה ומתן שכרה שנשבבין לבו של אדם, דקאמר [נ"א: מ"מאמר] שהודיען עונשה פי' שטובריין לבו של אדם, ונפיק מן כי שבבים יהיה עגלי שומרון. ומן לשון ארמי נמי ידוע הוא. **שקשין בגידין,** דקאמר דל דגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרוזקלאלי והוא בטיית חנטל, ואיתא ביום הכפורים לעניין מן כזרע גד. **ת"ש ששי ששי בחודש** ששי בשבת, הא נמי רב יוסי. **והאי ששי למאי דקא' ביה הכי.** רבה אמר ששי

היום במחר. מין זו דרשה גמורה[א] אלא משמע דהיום ממש[ב] דאי לאו הכי[ג] מין זה מדעתו: **ומה ישראל בו'.** וא"ת[ד] מאי קאמר[ט] (דהוסיף) מדעתו דאוריתא הוא דק"ו ניתן לדרוש[ה] וי"ל דלא הוי ק"ו גמור דשאני התם[ו] משום עשרת הדברות:

וקבע להם זמן. תימה לר"י דהיא הנותנת דמשום שקבע להם זמן וידעו שבאותו יום ולאי מדבר שכינה עמהם הולכו לפרוש אבל הוא מספק למה יפרוש[ז] וי"ל דלהם נמי איכא ספיקא שמא לא תפלוט והכי עביד ק"ו ומה ישראל שקבע להן זמן וא"כ לא היו צריכים לפרוש משום קרי דביום אחד היה די אפ"ה משום חשש פליטה שהיא קלה הוזקקו לפרוש אי אלא קבע לי זמן ויש חשש[ח] קרי שהוא חמור לא כ"ש שיש לי לפרוש:

ואתה פה עמוד עמדי. וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא זה הוא צווי גמור שצוה לו לפרוש[ט] ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת צווי הקב"ה פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומרים הכתיב ותדבר מרים ואהרן במשה[י] אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו[יא] ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים לדברך[יב] שאדם הולך בה מוליכין אותו[יג] שהרי לאהרן ומרים לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר ומיהו קשה דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מרים אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור אמרה לפורה אוי להם לנשותיהם של אלו שמיום שנתייחדה שכינה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מרים ואהרן במשה משמע שלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדבור עד שאמרה להם לפורה שמדעתו פירש ממנה מתחלה[יג]:

ומה פסח בו'. [יד]אין זה ק"ו[טו] גמור דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן[טז] מ"מ לא היה לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה[יז]:

קשיא לרבנן. פי' למה שפירש רבא לעיל דבקביעא דירחא פליגי:

כאשר

בתלתא אמר להו מצות הגבלה בארבעה עבוד פרישה ורבנן סברי בתרי בשבא איקבע ירחא בתרי בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתלתא אמר להו [1]ואתם תהיו לי בארבעה אמר להו מצות הגבלה בה' עבוד פרישה מיתיבי [2]וקדשתם היום ומחר קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי יום אחד הוסיף משה מדעתו דתניא [ט]ג' דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו הוסיף יום אחד מדעתו ופירש מן האשה ושבר את הלוחות הוסיף יום אחד מדעתו מאי דריש היום ומחר היום כמחר מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפקא ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ופירש מן האשה מאי דריש נשא קל וחומר בעצמו אמר ומה ישראל שלא דברה שכינה עמהן אלא שעה אחת וקבע להן זמן אמרה תורה [3]והיו נכונים וגו' אל תגשו אני שכל שעה ושעה שכינה מדברת עמי ואינו קובע לי זמן על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו דכתיב [4]לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וכתיב בתריה [5]ואתה פה עמוד עמדי ואית דאמרי [6]פה אל פה אדבר בו שבר את הלוחות מאי דריש אמר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות אמרה תורה [7]וכל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה [כאן] וישראל מומרים על אחת כמה וכמה ומנלן דהסכים הקב"ה על ידו שנאמר [8]אשר שברת [ז]ואמר ר"ל [ח]יישר כחך ששיברת ת"ש [9]והיו נכונים ליום השלישי קשיא לר' יוסי היא שלישי למאי לכדתניא [10]וישב משה את דברי העם אל ה' וכתיב [11]ויגד משה את דברי העם אל ה' מה אמר לו הקב"ה למשה ומה אמר להם משה לישראל ומה אמרו ישראל למשה ומה השיב משה לפני הגבורה זו מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר בתחילה פירש עונשה דכתיב וישב משה דברים שמשבבין דעתו של אדם ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה דברים [ג]שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחילה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם [ד]כגידין תא שמע ששי ששי בחודש ששי בשבת קשיא לרבנן הא נמי רבי יוסי היא ששי למאי רבא אמר לחנייתן

1 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וגוי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: שמות יט ו
2 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם: שמות יט י
3 וְיֹאמַר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: שמות יט טו
4 לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: דברים ה כז
5 וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ: דברים ה כח
6 פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְיָ יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: במדבר יב ח
7 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מג
8 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסֹל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
9 וְהָיוּ נְכֹנִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַּיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד יְיָ לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינָי: שמות יט יא
10 וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ נַעֲשֶׂה וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ח
11 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ט

מוסף תוספות

א. דכיון דכתיב והיו נכונים ליום השלישי פשטיה דקרא ליום הציווי קאמר, [נ"א רצה הקב"ה היה אומר לו היו נכונים ליום הרביעי כדלקמן, אלא הוא ודאי לשלישי אמר. כמ"ש]. ואי משום דכתיב היום ומחר לא משמע איפכא שהרי אפילו בחצי היום שייך למימר היום ומחר. מי' הכ"ן. ב. אותו יום שהוא עומד בו משמע. מי' הכ"ן. ג. כיון דמדרש דרש. מי' הכ"ן. ד. כיון דק"ו גמור הוא דרש א"כ. תוס' הכא"ש. ה. [ז]משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא. תוס' הכא"ש. ו. [ח]דוקא אז אמר לבטל. תוס' יומא סב. ז. [ט]א"כ יבטל מפריה ורביה. תוס' הכא"ש. ח. שמא יתייחד עמו הדיבור בעת שהוא בעל. תוס' הכא"ש. ט. כי הדיבור הזה נאמר למשה מיד לאחר מתן תורה כשהוזהרו ישראל ולא ראינו למשה שפירש מן האשה עד לאחר מכן. ריטב"ש. שהרי עם כל ישראל פירש קודם מתן תורה וכשהיה לו לחזור עם כל ישראל צוה לו הקב"ה ואמר לו ואתה פה עמוד עמדי. תוס' הכא"ש. י. על אודות האשה. תוס' הכא"ש. יא. ועשה לה אהל בפני עצמה או שנתן לה גט ואח"כ הסכים הקב"ה על ידו. תוס' הכא"ש. יב. וסייעוהו בבא לטהר. תוס' יומא סב. יג. ועל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרה מורה וכו' ופרשו מנשותיכן: (ב) ר"ה כל אמרן וכו' ל"ל למשה ומשה אמר לכן:

גליון הש"ס

גמ' ואמר ר"ל יישר. אצר כמו יסר וכן הלל"ף בנקוט הי"ל וכן אמרו אמוץ (ישעיה ל'). כמו יסרו אמוץ:

מוסף רש"י

הוסיף משה מדעתו. הקב"ה א"ל וקדשתם היום ומחר, והוא אמר היו נכונים לשלשת ימים (דבמות סב.). עד צפרא דשבתא. דעבוד פרישה בתרבע בשבתא ופירקו אמרינן ומשבתא אע"ל אמרה והוא אלייני לימים הבאלמים, ויום ה' לא תמיה אלא היה לילו עמו (שם). ואינו קובע לי זמן. לאימתי ידבר עמי שלפנינו יום אחר קודם (שם). לאהליכם. לנשיכם (שם). אשר שברת. ולא ה"ל נלשון כעס, ש"מ הסכימה עמו דעת הסמיכה כמניעו מזרה ומיכון כיון דנמתיין לעונה (מגחות צב). יישר כחך. אשר לשון יישר (דבמות שם) לשון מחק (כתובות פה.).

רבינו חננאל

הרבה). וכי תניא פרט לשבכת זרע שהסריחה, דפרשה מן האישה, אבל שפרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. והיכי דמי אפי' הבא על הזכור, אם פלט הזכור את שכבת זרעו כל זמן שהיא ליחה טמאה. ומנא לן, מדקא מיבעיא ליה לרב פפא שכבת זרע במעי בהמה מהו, וקא מסתפקא משום דלית לה פרודזור, דאלמא פרודזור הוא דרש א"כ. תוס' הכא"ש. ה. [ז]משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא. תוס' הכא"ש. ו. [ח]דוקא אז אמר לבטל. תוס' יומא סב. ז. [ט]א"כ יבטל מפריה ורביה. תוס' הכא"ש. ח. שמא יתייחד עמו הדיבור בעת שהוא בעל. תוס' הכא"ש. ט. כי הדיבור הזה נאמר למשה מיד לאחר מתן תורה כשהוזהרו ישראל ולא ראינו למשה שפירש מן האשה עד לאחר מכן. ריטב"ש. שהרי עם כל ישראל פירש קודם מתן תורה וכשהיה לו לחזור עם כל ישראל צוה לו הקב"ה ואמר לו ואתה פה עמוד עמדי. תוס' הכא"ש. י. על אודות האשה. תוס' הכא"ש. יא. ועשה לה אהל בפני עצמה או שנתן לה גט ואח"כ הסכים הקב"ה על ידו. תוס' הכא"ש. יב. וסייעוהו בבא לטהר. תוס' יומא סב. יג. ועל

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות